

Kljub vsemu pa velja že v začetku izrečena sodba: Kavčičev roman pomeni velik ustvarjalni uspeh. Uspeh zaradi izredne resnosti, predanosti pisateljskemu poklicu, nekonvencionalnih umetniških pobud, ki so v veliki meri tudi realizirane, in predvsem še zaradi pisateljeve resnične izpovedne prizadetosti in usmerjenosti k tokovom življenja — h globinam pristne človeške radosti in bolečine. Kavčičev roman je najboljše, kar je doslej ustvarila najmlajša literarna generacija; z njim (kot tudi z deli Kavčičevih sovrstnikov, ki so to leto dominirali na knjižnem trgu) se je slovenska proza pomladila, to pa mu pripisuje še poseben, domala simboličen pomen.

Mitja Mejak

VENO TAUFER, SVINČENE ZVEZDE

Tudi ne posebno strasten ljubitelj poezije lahko ob »Svinčenih zvezdah«¹ brez napora ugotovi: Tauferjev izrazni aparat je pogosto nenavaden in njegova metaforika se giblje v malce čudnih mejah. Natančnejša preiskava pesniškega gradiva bi bila vsekakor zanimiva; ugotovila bi, da Taufer ljubi eksplozivne, zunanje dinamične pojme in da jih vztrajno ponavlja in variira. Dejanje mu označujejo glagoli kot razparati, sikati, cefrati, brizgniti, usekati in podobni, karakteristična pa je pogostna raba glagolnikov (poslušanje, prebujanje, tveganje); te slovenska normativna stilistika zavoljo neplastičnosti odklanja in so zanesljiv znak abstraktnega snovanja.

Metaforika je često prignana do hrupnih, eksplozivnih ekstaz; kombinirana je po načelu »globljih« zvez in je oropana organičnosti. Samo nekaj primerov: prasketajoč krohot, vegasti udi vetra, trzajoča gladina gline, razparan rezget činel, razcefrani krohot nenadnega vrtinca, crknjeno sonce na izlizanih obalah.

Ni treba posebej poudariti, da je Tauferju najbližji svobodni, nekontrolirani verz.

Toda hkrati s temi rahlo utrujajočimi bizarnostmi najdemo v zbirki tudi njih popolno nasprotje; za cikel »Melanholija drugega ešalona« je značilna tiha, umerjena, skoraj skromna dikcija. Tudi tu je sicer najti nejasnosti, n. pr. neroden miselni preskok (v V. pesmi) iz drugega v tretji verz (*Ne glejte v naših zenicah / iz bleščeče strjene krvi / odseva ravnodušnih konic bodal / ki mrzlo visijo z nočnega neba*), zdi pa se, da je to stilna ohlapnost, ki sodi v okvir oblikovno estetske neizčiščenosti, ne pa programska poza.

Ta skromni, nepretenciozni ekskurz v jezikovno oblikovno problematiko Tauferjevega stila ne izvira iz formalističnega dlakocepstva, ampak iz prepričanja, da je po tej poti, se pravi, s stilno preiskavo, mogoče osvetliti idejno emocionalne osnove sleherne poezije in tako nakazati njeno estetsko vrednost. Zakaj nevzdržna in nesprejemljiva je še danes dovolj razširjena misel, da je zunanja, čutno otipljiva podoba pesmi samostojen, neodvisen pojav, skratka, nekaj metafizični tabu, in da* je brez tesne vzročne zveze z idejno vsebinsko sfero poezije. Tudi Tauferjeva izrazna dvojnost tako domnevo prepričljivo izpodbija.

Nekaj je namreč značilnega za dovršen del Tauferjeve poezije: v idejni osnovi je njegov pesniški svet importiran, umetno vnesen, ponarejen. Dekon-

¹ Veno Taufer, *Svinčene zvezde*. Samozaložba. Ljubljana 1959.

kretizirana grozotnost, brezoblična depresija, ves ta sivi spekter utrujenih motivov je odblesk intelektualistične orientacije in napora abstraktnega razuma, ne pa izraz globoko individualnih pretresov, kriz, iskanj. Saj bi prav radi verjeli njegovemu pesimizmu, če bi zasledili tehtne, človeško pomembne motive za pesnikovo depresijo. Ali pogled na življenje se mu ni porodil v mučnih spopadih z okolico in s samim sabo, niso ga izsilila stvarna spoznanja; je zgolj izraz apriorne volje in programske kretnje.

Ta infiltrirani idejni svet posreduje Taufer rad v skrivenčenih fantastičnih konstrukcijah z mnogimi grotesknimi prvini. Kajpada nimam ničesar zoper fantastiko in grotesko v umetniškem delu, nasprotno! Mislim pa, da ne prva ne druga ne smeta biti oropani elementa resničnosti; v njih mora biti navkljub navideznim nelogičnostim življenjska resničnost stopnjevana, tako da se razkrije tisto globlje bistvo, ki je za površinskimi pojavi zakrito našim očem. Pri Tauferju je pogostoma obratno in najbližji so mu zunanji učinki: v bolestitih prividih je zabrisana sleherna realna zveza in fantastika zdrasne na raven bizarnosti ter učinkuje z nenaravnimi domisleki in kombinacijami. Samo en primer:

*Iz krčme je stopil mornar
flesknil noč po napeti zadnjici
pogoltnil luno in jo izpljunil v morje*

*Izdolbel si je telo
belo okovani kljun v očeh je obrnil
za odhajajočimi čredami neba in morja*

Odhod I

Po drugi strani pa je treba poudariti, da je pri Tauferju, kadar se otrese formalističnih ekstravaganc, opaziti neko vrednoto, ne ravno pogostno: namreč širok razpon motivov. Dokaz za to je umetniško mnogo bolj prepričljiv ciklus »Melanholija drugega ešalona«, ta skoraj baladno zgoščena, moško zadržana, objektivizirana izpoved. Za avtorja je značilno skoraj nasploh, da se rad razodeva posredno, v objektivni snovi.

Mimo še nekaterih dobrih pesmi (n. pr. »Pesem herojev«) naj omenimo dve pesmi s fantastično fakturo in ju postavimo nasproti Tauferjevi že skoraj konvencionalni kurioznosti; to sta »Don Kihot« in »Agonija suše«. V prvi je Taufer navkljub drznim kombinacijam ohranil logično sled in od bolečega osebnega kompleksa Don Kihota do krvave vizije popolnega uničenja in razdejanja je čutiti organsko vez; drugo, grozotno ekstazo, označuje smotrna urejenost in prečiščenost.

Nekaj je pravzaprav presenetljivega v tej rezki dvojnosti in kvalitetni neizenačenosti »Svinčenih zvezd«. Videti je namreč, da se Venó Taufer nekako ne more orientirati med resničnim življenjskim nazorom in privzetim idejnim svetom, med globljo življenjsko resnico in površinsko programsko gesto. Toda posamezne pesmi vendarle kažejo, da utegne kdaj pa kdaj premagati infiltrirani idejni svet in formalistične komplekse in izraziti svojo resnično notranjo podobo. Prav v tem pa vidim možnost za njegov nadaljnji umetniški razvoj.

Marjan Brezovar